

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

матеріали
університетської конференції

28 листопада 2025 року

м. Одеса

Дараган Євген Олександрович

Національний університет «Одеська юридична академія»

аспірант кафедри загальної теорії права та держави

ЩОДО ТЛУМАЧЕННЯ КОДИФІКОВАНИХ АКТІВ

Суспільні відносини невинно змінюються під впливом глобальних перетворень, економічних коливань та вкрай стрімкого розвитку технологій. Правова система має відображати ці зміни, щоб залишатися ефективною, запобігати хаосу та підтримувати стабільність.

Кодифікація сприяє єдності та послідовності правової системи, усуваючи протиріччя і неоднозначності в законодавстві. Результатом такої діяльності (кодифікації) є видання кодифікованих актів. Оскільки кодифіковані акти мають специфічні властивості, що відрізняє їх від інших правових актів, відповідно їх тлумачення представляє особливий інтерес для вивчення.

Тлумачення допомагає зрозуміти зміст і межі застосування правових норм, що має важливе значення для правової визначеності. Актуальність дослідження тлумачення кодифікованих актів зумовлена їх центральною роллю в системі правового регулювання. Проте, перш ніж охарактеризувати особливості тлумачення кодифікованих актів, необхідно визначитися, що розуміється під поняттям «кодифікований акт».

Дослідженню питання кодифікованих актів у більшій чи меншій мірі приділяли увагу вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як: І. Бентам, Є. А. Гетьман, Ю. М. Бисага, Л. М. Добробог, В. В. Дудченко, Р. Кабріяк, О. Я. Рогач, О. Ф. Скакун та ін.

Відмічається, що за ступенем впорядкованості закони поділяються на кодифіковані та поточні (тематичні). Кодифіковані — нормативні акти, затверджені законами, в яких на науковій основі узагальнюються і систематизуються норми права, що регулюють певну групу суспільних відносин. Кодифіковані закони приймаються у формі кодексів та Основ законодавства

(наприклад, Кодекс адміністративного судочинства України, Основи законодавства України про охорону здоров'я) [1, с. 285].

Варто акцентувати увагу на тому, що окрім зазначених прикладів існують й інші форми кодифікованих актів. Так, О. Ф. Скакун зазначає, що кодифікація виражається в підготовці та прийнятті нових актів, у які заносяться узгоджені між собою як норми старих актів, що виправдали себе, так і нові нормативні розпорядження. Результати кодифікації: Конституція, Кодекс, Основи законодавства, Статут, Положення, Правила [2].

Кодифікованим актам властиві певні ознаки, які відрізняють їх від інших правових актів. О. Я. Рогач аналізуючи внутрішні та зовнішні ознаки кодифікаційних актів, виділяє такі властивості:

- 1) висока юридична цілісність і внутрішня узгодженість;
- 2) стабільність;
- 3) врегулювання широкого кола суспільних відносин;
- 4) складна структурна побудова [3, с. 44].

Кодифікований акт вважається свого роду «дайджестом» законодавства в певній галузі і є зручним для використання. У цьому зв'язку, звертаємо особливу увагу на те, що такий документ не тільки про форму, але й про зміст права.

Кодифікований акт уособлює повну логічну та цілісну систему правових норм, яку важливо «не порушити» при тлумаченні. Якщо дотримуватися такого підходу, результат тлумачення постає невід'ємним додатковим елементом до кодифікованого акту. Для прикладу згадаємо результати кропіткої систематизаторської діяльності глосаторів.

Школа глосаторів, була створена на базі тлумачення традиційних текстів римського права. Більше того, як зазначає Д. Вовк, говорячи про традицію римського приватного права у сучасному праві, ми маємо на увазі не стільки власне норми і доктрину, які діяли у Стародавньому Римі, скільки інтерпретації римського права у *Corpus juris civilis*, а ще більше — у працях глосаторів, постглосаторів та гуманістів [4, с. 51]. Глосатори аналізували текст, зосереджуючись на детальному розумінні його контексту, переважно

використовуючи філологічний підхід. Можна виснувати, що вони займались не тільки тлумаченням, але й систематизацією, узгоджуючи різні частини Дигест між собою та формуючи при цьому основні правові принципи. Вбачається, що праці глосаторів мають надвисокий рівень, і без них сьогодні важко уявити дослідження самих Дигест.

Тлумачення до кодифікованих актів полягає у визначенні змісту та роз'ясненні положень цих актів, що важливо для їх коректного застосування на практиці. Сьогодні відомо про різні способи та підходи до тлумачення серед яких: логічний, мовний (лінгвістичний), системний, історичний, структурно-функціональний, телеологічний та ін.

В. В. Дудченко в контексті розгляду інтерпретації права звертає увагу на основоположний принцип «не за буквою, а за духом законів», який означає перевагу телеологічного (цільового) тлумачення над методом екзегез [5, с. 328]. Бачиться, що цей принцип є універсальним до тлумачення будь-яких правових актів, зокрема і кодифікованих.

Окрім того, враховуючи властивості кодифікованих актів, слід виділити особливості їх тлумачення, які полягають у наступному:

1. Тлумачення будь-якої частини має враховувати цілісність та структуру кодифікованого акту. Відтак, складна структурна побудова вимагає від суб'єкта тлумачення чіткого розуміння організації структурних елементів (розділів, глав, параграфів, статей, їх частин і т. д.). Акцентуючи увагу на взаємозв'язок між частинами і цілим, не можна не згадати про герменевтичний підхід до тлумачення, з його ключовою концепцією герменевтичного кола, де розуміння частини можливе лише через розуміння цілого і навпаки. Таким чином, окремі статті та положення слід інтерпретувати з урахуванням загального змісту та мети кодифікованого акту.

2. Тлумачення конкретних положень має відповідати фундаментальним принципам, які лежать в основі відповідної галузі права. Різні галузі мають свої унікальні принципи. Прикладом, у цивільному праві: свобода підприємницької діяльності, свобода договору, тощо. Відповідно тлумачення

кодифікованого акту має відповідати цим специфічним принципам. Розуміння історичного контексту, створення та розвитку кодифікованого акту допомагає глибокому дослідженню базових засад, які закладені в його основу.

3. Масштабність впливу та багатогранність практичного впровадження результатів тлумачення кодифікованих актів. Оскільки положення кодифікованого акту зазвичай охоплюють значну кількість аспектів певної галузі, їх тлумачення вимагає урахування різноманітності ситуацій до яких вони можуть застосовуватись. Результати тлумачення кодифікованих актів є предметом вивчення для студентів, предметом дослідження для науковців, допоміжним інструментом для практикуючих юристів та громадян для коректного розуміння тієї чи іншої норми, яку містить кодифікований акт.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. — Харків: Право, 2009. — 584 с.

2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1643.html>

3. Рогач О. Я., Бисага Ю. М. Кодифікаційні акти в системі законодавства України: монографія. Ужгород: Ліра, 2005. 124 с.

4. Вовк Д. Правова традиція: розуміння у контексті співвідношення з правовою системою і правовою культурою. *Вісник* № 2 (69) С. 42–52

5. Дудченко В. В. Інтерпретація права (порівняльно-правовий аспект). *Правові новели* № 19, 2023. С. 323–330

Ключові слова: кодифікація, тлумачення, кодифікаційні акти, правові акти, джерела права.

Keywords: codification, interpretation, codification acts, legal acts, sources of law.

ЗМІСТ

Передмова	2
Секція 1. Методологічний контент сучасного права та держави	4
Мельничук Ольга Степанівна.....	4
НЕКЛАСИЧНІ ПРИНЦИПИ У МЕТОДОЛОГІЇ СУЧАСНОГО ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ.....	4
Чувакова Ганна Михайлівна.....	7
ПРАВОВІ АНОМАЛІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	7
Рязанов Михайло Юрійович	11
ПРАВОВА СПАДЩИНА ЯК КЛЮЧ ДО ПРАВОВОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ЕКСПАНСІЇ.....	11
Грунь Олександр В'ячеславович	15
ЩОДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ФІЛОСОФСЬКИХ ТА ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ	15
Завальнюк Ірина Володимирівна	20
ПРИНЦИП ІСТОРИЗМУ ЯК ОСНОВА ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ	20
Секція 2. Тенденції та перспективи розвитку сучасного права.	24
Антошина Ірина Володимирівна.....	24
ІНФОРМАЦІЙНА ФУНКЦІЯ СУЧАСНОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ.....	24
Личко Валерія Сергіївна	28
ПРАВНИЧА ДОПОМОГА В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	28
Дудник Руслана Миколаївна.....	32
ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ.....	32
Іванчук Віра Євстафіївна	35
ПРАВОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	35
Дараган Євген Олександрович.....	39
ЩОДО ТЛУМАЧЕННЯ КОДИФІКОВАНИХ АКТІВ.....	39
Білоус Ольга Анатоліївна	43
ПРОБЛЕМАТИКА РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ	43
Черненко Владислав Васильович	46
ПОРІВНЯННЯ СТРОКІВ ОСКАРЖЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЫГНЕНЬ ЗА ПОРУШЕННЯ СУБОРДИНАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ	46
Лисенко Ангеліна Володимирівна	50
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОБ'ЄКТА «НАНОТЕХНОЛОГІЯ»: АКСІОНОРМАТИВНИЙ ВИМІР	50